ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 11ης Σεπτεμβρίου 2003 *

Στην υπόθεση C-114/01,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Korkein hallinto-oikeus (Φινλανδία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο διαδικασίας που κινήθηκε από την

AvestaPolarit Chrome Oy, πρώην Outokumpu Chrome Oy,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο α', και 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 86), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991 (ΕΕ L 78, σ. 32),

* Γλώσσα διαδικασίας: η φινλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-P. Puissochet (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen, B. Σκουρή, F. Macken και J. N. Cunha Rodrigues, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η AvestaPolarit Chrome Oy, εκπροσωπούμενη από τον A. Kukkonen, asianajaja,

— η Φινλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την T. Pynnä,

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον W.-D. Plessing και την B. Muttelsee-Schön,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την G. Amodeo, επικουρούμενη από τον C. Vajda, QC,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους R. Wainwright, I. Koskinen και Π. Παναγιωτόπουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της AvestaPolarit Chrome Oy, εκπροσωπουμένης από τον A. Kukkonen, της Φινλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από την T. Pynnä, της Ολλανδικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον N. A. J. Bel, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπουμένου από τον C. Vajda, και της Επιτροπής, εκπροσωπουμένης από τους R. Wainwright και I. Koskinen, κατά τη συνεδρίαση της 23ης Ιανουαρίου 2003,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 10ης Απριλίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 5ης Μαρτίου 2001, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 14 Μαρτίου 2001, το Korkein hallinto-oikeus (ανώτατο διοικητικό δικαστήριο) υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 1, στοιχείο α', και 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων (ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 86), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991 (ΕΕ L 78, σ. 32, στο εξής: οδηγία 75/442).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο προσφυγής την οποία άσκησε η εταιρία Outokumpu Chrome Oy, νυν AvestaPolarit Chrome Oy (στο εξής: AvestaPolarit), η οποία εκμεταλλεύεται ορυχείο από το οποίο παράγεται κυρίως χρώμιο, κατά των όρων της αδείας εκμεταλλεύσεως του ως άνω ορυχείου τους οποίους επέβαλε το Lapin ympäristökeskus (κέντρο μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της διοικητικής περιφέρειας της Λαπωνίας, στο εξής: Κέντρο).

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Το άρθρο 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 75/442 ορίζει ως απόβλητο «κάθε ουσία ή αντικείμενο που εμπίπτει στις κατηγορίες του παραρτήματος Ι και το οποίο ο κάτοχός του απορρίπτει ή προτίθεται ή υποχρεούται να απορρίψει».

4 Το άρθρο 1, στοιχείο γ', της ίδιας οδηγίας ορίζει ως κάτοχο τον «παραγωγό των αποβλήτων ή το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει στην κατοχή του τα απόβλητα».

5 Το άρθρο 1, στοιχείο δ', της ως άνω οδηγίας ορίζει ως διαχείριση των αποβλήτων τη «συλλογή, τη μεταφορά, την αξιοποίηση και τη διάθεση των αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας των εργασιών αυτών, καθώς και της επίβλεψης των χώρων απόρριψης».

6 Το παράρτημα Ι της οδηγίας 75/442, που τιτλοφορείται «Κατηγορίες αποβλήτων», αναφέρει, στο σημείο Q 11, τα «υπολείμματα εξόρυξης και προετοιμασίας πρώτων υλών (π.χ. υπολείμματα μεταλλευτικής ή πετρελαϊκής εκμετάλλευσης κ.λπ.)», και, στο σημείο Q 16, «κάθε ουσία, ύλη ή προϊόν τα οποία δεν καλύπτονται από τις προαναφερόμενες κατηγορίες».

7 Με το άρθρο 1, στοιχείο α', δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 75/442 ανατέθηκε στην Επιτροπή να καταρτίσει «κατάλογο των αποβλήτων των κατηγοριών που περιλαμβάνει το παράρτημα Ι». Δυνάμει της διατάξεως αυτής, η Επιτροπή προέβλεψε, με την απόφαση 94/3/ΕΚ, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για τη θέσπιση καταλόγου αποβλήτων σύμφωνα με το άρθρο 1α της οδηγίας 75/442 (ΕΕ L 5, σ. 15), έναν «ευρωπαϊκό κατάλογο αποβλήτων» (στο εξής: ΕΚΑ), στον οποίο περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα «απόβλητα που προκύπτουν από εξερεύνηση, εξόρυξη, επεξεργασία εμπλουτισμού και περαιτέρω επεξεργασία ορυκτών και προϊόντων λατομείου». Η προκαταρκτική σημείωση του ΕΚΑ διευκρινίζει ότι ο κατάλογος αυτός «ισχύει για όλα τα απόβλητα, ανεξάρτητα από το κατά πόσον προορίζονται για απόρριψη ή για διαδικασίες ανάκτησης» και ότι «είναι ένας εναρμονισμένος, μη εξαντλητικός κατάλογος αποβλήτων, δηλαδή κατάλογος ο οποίος πρόκειται κατά τακτά διαστήματα να αναθεωρείται», αλλά και ότι «η ένταξη ενός υλικού στον ΕΚΑ δεν σημαίνει ότι το υλικό είναι οπωσδήποτε απόβλητο», καθώς και ότι «η καταχώρηση [ισχύει] μόνον όταν το υλικό ανταποκρίνεται στον ορισμό του αποβλήτου».

8 Το άρθρο 2 της οδηγίας 75/442 ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας:

α) τα αέρια απόβλητα τα εκπεμπόμενα στην ατμόσφαιρα·

β) εφόσον καλύπτονται ήδη από άλλη νομοθεσία:

i) τα ραδιενεργά απόβλητα,

ii) τα απόβλητα που προκύπτουν από εργασίες ανιχνεύσεως, εξαγωγής, επεξεργασίας και εναποθηκεύσεως των μεταλλευτικών πόρων καθώς και από την εκμετάλλευση των λατομείων,

iii) τα πτώματα ζώων και τα ακόλουθα γεωργικά απόβλητα: περιττώματα και άλλες φυσικές και μη επικίνδυνες ουσίες που χρησιμοποιούνται στα πλαίσια της γεωργικής εκμετάλλευσης,

iv) τα λύματα, εξαιρέσει των αποβλήτων σε υγρή κατάσταση,

v) τα αποχαρακτηρισμένα εκρηκτικά.

2. Ειδικές επιμέρους ή συμπληρωματικές της παρούσας οδηγίας διατάξεις οι οποίες αποβλέπουν στη ρύθμιση της διαχείρισης ορισμένων κατηγοριών αποβλήτων είναι δυνατό να θεσπιστούν από χωριστές οδηγίες.»

9 Στην αρχική του μορφή, προ των τροποποιήσεων που επέφερε η οδηγία 791/156, το άρθρο 2 της οδηγίας 75/442 είχε ως εξής:

«1. Με την επιφύλαξη της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ειδικούς κανόνες για ειδικές κατηγορίες στερεών αποβλήτων.

2. Αποκλείονται του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας:

α) τα ραδιενεργά απόβλητα·

β) τα στερεά απόβλητα τα προκύπτοντα από εργασίες ανιχνεύσεως, εξαγωγής, επεξεργασίας και εναποθηκεύσεως των μεταλλευτικών πόρων ως και των εκ της εκμεταλλεύσεως των λατομείων·

γ) τα πτώματα ζώων και τα εξής γεωργικά απόβλητα: περιττώματα και άλλες ουσίες χρησιμοποιούμενες στη γεωργία·

δ) τα [λύματα αποχετεύσεως] εξαιρέσει των αποβλήτων σε υγρή κατάσταση·

ε) τα αέρια απόβλητα τα εκπεμπόμενα στην ατμόσφαιρα·

ζ) τα απόβλητα τα υποκείμενα σε ειδικούς κοινοτικούς κανόνες.»

10 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 74/442 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την αξιοποίηση των αποβλήτων με την ανακύκλωση, την αναχρησιμοποίηση, την ανάκτηση ή με κάθε άλλη μέθοδο με την οποία δημιουργούνται δευτερογενείς πρώτες ύλες. Το άρθρο 4 της ίδια οδηγίας διευκρινίζει ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν

ότι η διάθεση ή η αξιοποίηση των αποβλήτων θα πραγματοποιείται χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ανθρώπινη υγεία και χωρίς να χρησιμοποιούνται διαδικασίες ή μέθοδοι που ενδέχεται να βλάψουν το περιβάλλον, ιδίως δε χωρίς να δημιουργείται κίνδυνος για το νερό, τον αέρα ή το έδαφος, για την πανίδα και τη χλωρίδα και χωρίς να βλάπτονται τα τοπία.

11 Τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 75/442 ορίζουν ότι οι εγκαταστάσεις ή οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με εργασίες διαθέσεως αποβλήτων οι οποίες απαριθμούνται στο παράρτημα II A της οδηγίας αυτής ή εργασίες που έχουν ως αποτέλεσμα τη δυνατότητα αξιοποιήσεως των αποβλήτων οι οποίες απαριθμούνται στο παράρτημα II B της ίδιας οδηγίας πρέπει να λαμβάνουν σχετική άδεια από την αρμόδια αρχή. Τα παραρτήματα αυτά προσαρμόστηκαν προς την επιστημονική και τεχνική πρόοδο με την απόφαση 96/350/ΕΚ της Επιτροπής, της 24ης Μαΐου 1996 (ΕΕ L 135, σ. 32).

12 Μεταξύ των εργασιών διαθέσεως που μνημονεύει το παράρτημα II A της οδηγίας 75/442 περιλαμβάνονται, στο σημείο D 1, η «απόθεση επάνω ή μέσα στο έδαφος (π.χ. απόρριψη σε χωματερές κ.λπ.)», στο σημείο D 12, η «μόνιμη εναποθήκευση (π.χ. τοποθέτηση κιβωτίων σε ορυχείο κ.λπ.)» και, στο σημείο D 15, η «εναποθήκευση ενώ διαρκεί μία από τις εργασίες που αναγράφονται στο παρόν παράρτημα, εκτός από την προσωρινή εναποθήκευση, κατά τη διάρκεια της συλλογής, στον χώρο όπου παράγονται τα απόβλητα».

13 Μεταξύ των εργασιών αξιοποιήσεως που απαριθμούνται στο παράρτημα II B περιλαμβάνονται, στο σημείο R 4, η «ανακύκλωση ή ανάκτηση άλλων ανόργανων ουσιών» και, στο σημείο R 13, η «εναποθήκευση υλικών προκειμένου να υποβληθούν σε μία από τις εργασίες που αναγράφονται στο παρόν παράρτημα, εκτός από την προσωρινή εναποθήκευση, κατά τη διάρκεια της συλλογής, στον χώρο όπου παράγονται».

14 Εντούτοις, προβλέπεται απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως σχετικής αδείας στο άρθρο 11 της οδηγίας 75/442, η παράγραφος 1 του οποίου έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη της οδηγίας 78/319/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1978, περί των τοξικών και επικινδύνων αποβλήτων [(ΕΕ ειδ. έκδ. 15/001, σ. 161)] [...], μπορούν να απαλλάσσονται από την άδεια που προβλέπεται στο άρθρο 9 ή στο άρθρο 10:

α) οι εγκαταστάσεις ή οι επιχειρήσεις που διαθέτουν οι ίδιες τα απόβλητά τους στους χώρους παραγωγής

και

β) οι εγκαταστάσεις ή επιχειρήσεις που αξιοποιούν απόβλητα.

Η εν λόγω απαλλαγή ισχύει μόνον:

— όταν οι αρμόδιες αρχές έχουν θεσπίσει γενικούς κανόνες για κάθε είδος δραστηριότητας, οι οποίοι ορίζουν το είδος και τις ποσότητες αποβλήτων και τους όρους υπό τους οποίους η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να απαλλάσσεται από την υποχρέωση της αδείας

και

— αν το είδος και οι ποσότητες αποβλήτων και οι τρόποι διαθέσεως ή αξιοποιήσεως είναι τέτοιοι ώστε να τηρούνται οι όροι του άρθρου 4».

Η εθνική ρύθμιση

15 Τα κύρια στοιχεία της εθνικής ρυθμίσεως που είχε εφαρμογή στην κύρια δίκη κατά το χρόνο ανακύψεως της διαφοράς περιγράφονται κατωτέρω.

16 Η οδηγία 75/442 μεταφέρθηκε στο φινλανδικό δίκαιο με τον νόμο 1072/1993 περί αποβλήτων, ο οποίος επιδιώκει την αποφυγή της παραγωγής αποβλήτων, τον περιορισμό των επικίνδυνων χαρακτηριστικών τους και την προώθηση της αξιοποιήσεώς τους.

17 Το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, σημείο 1, του νόμου αυτού ορίζει ότι ως απόβλητα θεωρούνται «τα προϊόντα ή οι ουσίες όταν ο κάτοχός τους παύει να τις χρησιμοποιεί ή προτίθεται ή είναι υποχρεωμένος να πάψει να τις χρησιμοποιεί». Ο ορισμός αυτός συμπληρώνεται με έναν κατάλογο ορισμένων ουσιών ή υλικών που χαρακτηρίζονται ως απόβλητα, ο οποίος περιλαμβάνεται στο παράρτημα Ι του διατάγματος 1390/1993 περί αποβλήτων. Μεταξύ των 16 κατηγοριών που περιλαμβάνει ο κατάλογος αυτός, η κατηγορία Q 11 αφορά τα υπολείμματα εξορύξεως ή προετοιμασίας πρώτων υλών, όπως τα υπολείμματα μεταλλευτικής ή πετρελαϊκής εκμεταλλεύσεως, ενώ η κατηγορία Q 16 αφορά «άλλες ουσίες, ύλες ή προϊόντα τις οποίες ο ενδιαφερόμενος παύει οριστικά να χρησιμοποιεί ή προτίθεται να πάψει οριστικά να χρησιμοποιεί ή είναι υποχρεωμένος να πάψει να χρησιμοποιεί».

18 Το άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, σημεία 10 και 11, του νόμου 1072/1993 ορίζει ως αξιοποίηση «κάθε πράξη με αντικείμενο την ανάκτηση και τη χρησιμοποίηση της ουσίας ή της ενέργειας των αποβλήτων» και ως επεξεργασία «κάθε δραστηριότητα με αντικείμενο την αδρανοποίηση και την οριστική εναποθήκευση των αποβλήτων».

19 Η εκδοθείσα κατ' εφαρμογήν του νόμου 1072/1993 απόφαση 867/1996 του Υπουργού Περιβάλλοντος, περί καταλόγου απαριθμούντος τα πλέον συνήθη απόβλητα, καθώς και τα βλαβερά απόβλητα, περιλαμβάνει τα απόβλητα εκείνα που δημιουργούνται από την έρευνα, την εξόρυξη, τον εμπλουτισμό ή άλλη επεξεργασία ορυκτών, καθώς και την επεξεργασία λίθων και την παραγωγή χαλικιών. Όπως αναφέρεται στην εισαγωγή του σχετικού καταλόγου, οι απαριθμούμενες σ' αυτόν ονομασίες στηρίζονται στον ΕΚΑ, η δε σχετική απαρίθμηση είναι απλώς ενδεικτική. Μια ουσία ή μια ύλη από τις απαριθμούμενες αποτελεί απόβλητο αν έχει τα χαρακτηριστικά που προβλέπονται στο άρθρο 3, πρώτο εδάφιο, σημείο 1, του νόμου 1072/1993.

20 Κατά το άρθρο 42, παράγραφος 1, του νόμου 1072/1993, απαιτείται άδεια (καλούμενη «άδεια περί αποβλήτων») για την αξιοποίηση ή την επαγγελματική ή τη βιομηχανική επεξεργασία αποβλήτων, τη βιομηχανική περισυλλογή επικινδύνων αποβλήτων, καθώς και για άλλες δραστηριότητες διαχειρίσεως αποβλήτων που ορίζονται με διατάγματα. Κατά τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 78, παράγραφος 3, του νόμου 1072/1993, η ως άνω άδεια απαιτείται και για τα προϋφιστάμενα ορυχεία ή τις εγκαταστάσεις εμπλουτισμού ορυκτών που έχουν αρχίσει να λειτουργούν πριν από την 1η Ιανουαρίου 1994, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του νόμου αυτού, πράγμα το οποίο συμβαίνει με το επίμαχο στην κύρια δίκη ορυχείο.

21 Εξάλλου, η εκμετάλλευση ορυχείου αποτελεί το αντικείμενο ειδικής νομοθετικής ρυθμίσεως, ήτοι του νόμου 503/1965, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 208/1995 (στο εξής: νόμος περί ορυχείων). Για τη σχετική εκμετάλλευση απαιτείται άδεια. Κατά το άρθρο 23, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, του νόμου περί ορυχείων, στην αίτηση χορηγήσεως αδείας εκμεταλλεύσεως πρέπει να συνάπτεται σχέδιο χρησιμοποιήσεως της οικείας περιοχής και του βοηθητικού χώρου, περιλαμβάνον μελέτη, μεταξύ άλλων, σχετική με την απόθεση των οικείων προϊόντων και υποπροϊόντων στην οικεία περιοχή και στον βοηθητικό χώρο, έτσι ώστε να λαμβάνονται υπόψη επιπλέον των αναγκών της εκμεταλλεύσεως και οι πτυχές σχετικά με την ασφάλεια των γειτονικών χώρων και με τις κάθε είδους βλαβερές συνέπειες.

22 Κατά το άρθρο 40, παράγραφος 2, του ίδιου νόμου, επιπλέον των ορυκτών ο κάτοχος της αδείας εκμεταλλεύσεως ορυχείου μπορεί επίσης να χρησιμοποιεί τα

πετρώματα και τις άλλες ύλες που υπάρχουν στον χώρο όπου ευρίσκεται το ορυχείο, αν τούτο είναι αναγκαίο για την εύρυθμη διενέργεια των εργασιών εξορύξεως ή των άλλων συναφών εργασιών μεταποιήσεως ή αν οι ύλες αυτές προκύπτουν ως υποπροϊόντα ή απόβλητα της εκσκαφής ή της μεταποιήσεως ορυκτών. Οι προκύπτοντες από τις εργασίες εκσκαφής όγκοι χωμάτων, τα θραύσματα πετρωμάτων και η άμμος που απομένει μετά την εξόρυξη, που αποθηκεύονται στην περιοχή του ορυχείου ή στον βοηθητικό του χώρο και έχουν κάποια χρησιμότητα για την εκμετάλλευση ή μπορούν να τύχουν εκ νέου επεξεργασίας, θεωρούνται ως υποπροϊόντα της δραστηριότητας εκμεταλλεύσεως ορυχείου.

23 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι από το άρθρο 1, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, του διατάγματος 294/1997 περί αποβλήτων προκύπτει ότι για την εκ μέρους του εκμεταλλευομένου το ορυχείο διάθεση ή αξιοποίηση, επιτόπου ή αλλού, μη επικινδύνων αποβλήτων αποτελουμένων από χώμα και πέτρες, τα οποία προκύπτουν από την εκμετάλλευση του ορυχείου, δεν χρειάζεται άδεια περί αποβλήτων αν η ακολουθούμενη μέθοδος αξιοποιήσεως ή διαθέσεως έχει εγκριθεί βάσει του νόμου περί ορυχείων.

24 Ένας γενικότερος νόμος, ο νόμος 735/1991 περί της διαδικασίας χορηγήσεως αδείας περιβαλλοντικών επιπτώσεων, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο 1712/1995, προβλέπει τη χορήγηση αδείας, που καλείται «άδεια περιβαλλοντικών επιπτώσεων», για κάθε σχέδιο που αφορά ορισμένες δραστηριότητες, ιδίως αν προβλέπεται για κάποια πτυχή των εν λόγω δραστηριοτήτων η υποχρέωση λήψεως αδείας περί αποβλήτων.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

25 Η εταιρία AvestaPolarit υπέβαλε στο Κέντρο αίτηση χορηγήσεως αδείας περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προκειμένου να συνεχίσει την επίμαχη στην κύρια δίκη δραστηριότητα εξορύξεως και εμπλουτισμού ορυκτών σε ορυχείο που εκμεταλλευόταν επί τριακονταετία, έτσι ώστε σταδιακά οι εκσκαφές στην επιφάνεια του εδάφους να συνεχιστούν από το 2002 υπογείως.

26 Η δραστηριότητα της εκμεταλλεύσεως του ορυχείου συνίσταται στην εξαγωγή της πρώτης ύλης με διάνοιξη με τρυπάνια και με εκρηκτικά και στη μεταποίησή της με τη σταδιακή θραύση της σε όλο και μικρότερα κομμάτια. Η ετήσια δυναμικότητα του ορυχείου είναι 300 000 τόνοι εμπλουτισμένου ορυκτού χρωμίου, 450 000 τόνοι ορυκτού χρωμίου σε μικρότερα κομμάτια, και 500 000 τόνοι άλλων ορυκτών υλών. Ανά έτος λειτουργίας τα θραύσματα πετρωμάτων αντιπροσωπεύουν κατά μέσον όρο περί τα 8 εκατομμύρια τόνους, ενώ το μετάλλευμα περί το 1,1 εκατομμύριο τόνους.

27 Η περιοχή του ορυχείου δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο χωροταξικού σχεδιασμού. Περιβάλλεται από δασικές εκτάσεις και έλη. Μια περιοχή καλυπτόμενη από εθνικό πρόγραμμα προστασίας των ελωδών εκτάσεων περιλαμβάνεται εν μέρει στην περιφέρεια του ορυχείου. Η πλησιέστερη προς το ορυχείο κατοικία απέχει 1,5 km. Υπάρχουν διάφορες λεκάνες καθιζήσεως προς διαχωρισμό της άμμου που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού του μεταλλεύματος. Οι πέριξ αυτών περιοχές ευρίσκονται εντός των βοηθητικών χώρων του ορυχείου, η τελική διαμόρφωση των οποίων θα αποφασιστεί μετά το πέρας των δραστηριοτήτων της εκμεταλλεύσεως. Περί τα εκατό εκατομμύρια τόνοι θραυσμάτων πετρωμάτων έχουν ήδη εναποτεθεί στους χώρους του ορυχείου. Προβλέπεται ότι μετά 70 έως 100 έτη ένα μέρος τους θα χρησιμοποιηθεί για την πλήρωση των υπογείων τμημάτων του ορυχείου, πριν όμως συμβεί αυτό οι σωροί των αδρανών υλικών θα διαμορφωθούν καταλλήλως. Ένα μέρος τους θα παραμείνει στην περιοχή μονίμως. Μόνον ένα μικρό ποσοστό των θραυσμάτων, ίσως περί τα 20 %, θα μετατραπεί σε χαλίκια. Οι σωροί αδρανών υλικών που έχουν ήδη σχηματιστεί δεν μπορούν να χρησιμεύσουν στην παραγωγή χαλικιών, αλλά μπορούν ενδεχομένως να χρησιμοποιηθούν ως υλικό για την κατασκευή κυματοθραυστών και προβλητών.

28 Με απόφαση της 16ης Ιουνίου 1999 το Κέντρο χορήγησε τη ζητηθείσα άδεια περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προβλέποντας ωστόσο ορισμένους όρους, διότι θεώρησε τα θραύσματα πετρωμάτων και την προκύπτουσα από τις σχετικές εργασίες άμμο ως απόβλητα για τα οποία έχουν εφαρμογή οι διαδικασίες που ορίζει ο νόμος 1072/1993. Ειδικότερα, το Κέντρο εξέθεσε στην αιτιολογία της αποφάσεώς του τα ακόλουθα:

«Δεδομένου ότι τα υπολείμματα και τα υποπροϊόντα της εκμεταλλεύσεως ορυχείου δεν είναι αμέσως αναχρησιμοποιήσιμα ή δεν μπορούν να διατεθούν στο εμπόριο

αυτούσια, πρέπει να θεωρούνται απόβλητα υπό την έννοια του νόμου περί αποβλήτων. Εφόσον τα υπολείμματα και τα υποπροϊόντα αξιοποιούνται απευθείας αυτούσια (μεταξύ άλλων, με τη χρησιμοποίησή τους για την πλήρωση των στοών του ορυχείου) δεν θεωρούνται απόβλητα.

Εφόσον τα προαναφερόμενα απόβλητα δεν τυγχάνουν επεξεργασίας ή δεν αξιοποιούνται με βάση εγκεκριμένο σχέδιο δυνάμει του νόμου περί ορυχείων, ισχύει γι' αυτά η διαδικασία περί χορηγήσεως αδείας του νόμου περί αποβλήτων.»

29 Η εταιρία AvestaPolarit προσέβαλε την απόφαση αυτή του Κέντρου ενώπιον του Korkein hallinto-oikeus, ζητώντας τη, λόγω ελλείψεως νομίμου βάσεως, κατάργηση όλων των όρων της αδείας εγκρίσεως σχετικά με τα θραύσματα πετρωμάτων και την άμμο, οι οποίοι στηρίζονται στον χαρακτηρισμό των υποπροϊόντων αυτών ως αποβλήτων, καθώς και στον χαρακτηρισμό των τόπων αποθέσεώς τους ως χώρων απορρίψεως αποβλήτων. Υποστηρίζει ότι τα θραύσματα πετρωμάτων και η άμμος που προκύπτει από τις σχετικές εργασίες δεν είναι απόβλητα υπό την έννοια του άρθρου 3, πρώτο εδάφιο, σημείο 1, του νόμου 1072/1993 και προβάλλει συναφώς ορισμένα επιχειρήματα.

30 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Korkein hallinto-oikeus αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει τα θραύσματα πετρωμάτων που προκύπτουν από τις εργασίες εξορύξεως ορυκτών υλών ή/και η άμμος που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών να θεωρούνται απόβλητα κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', της οδηγίας 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί στερεών αποβλήτων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991, λαμβανομένων υπόψη των κάτωθι εκτιθεμένων στα σημεία α' έως δ';

α) Τι σημασία έχει για τη σχετική εκτίμηση το γεγονός ότι τα θραύσματα πετρωμάτων και η άμμος που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυ-

κτών εναποτίθενται στην περιφέρεια του τόπου της εξορύξεως ή σε παρακείμενο βοηθητικό χώρο; Έχει στο πλαίσιο αυτό κάποια σημασία γενικά όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του αποβλήτου το αν τα ως άνω υποπροϊόντα της εξορύξεως αποτίθενται στον τόπο της εξορύξεως ή σε παρακείμενο βοηθητικό χώρο ή σε άλλο χώρο ευρισκόμενο σε μεγαλύτερη απόσταση;

β) Τι σημασία έχει για τη σχετική εκτίμηση το γεγονός ότι τα θραύσματα πετρωμάτων έχουν την ίδια σύσταση με το αρχικό εξορυχθέν πέτρωμα και ότι η σύστασή τους παραμένει αμετάβλητη ανεξάρτητα από τον τρόπο ή τον χρόνο διατηρήσεώς τους; Μπορεί εν προκειμένω να τύχει διαφορετικού χαρακτηρισμού έναντι των θραυσμάτων πετρωμάτων η άμμος που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών;

γ) Τι σημασία έχει για τη σχετική εκτίμηση το γεγονός ότι τα θραύσματα πετρωμάτων δεν ενέχουν κινδύνους για την υγεία των ανθρώπων ή για το περιβάλλον και ότι, κατά την άποψη των αρμόδιων για τη χορήγηση περιβαλλοντικής αδείας αρχών, από την άμμο που δημιουργείται από τις ως άνω εργασίες εμπλουτισμού μπορούν να προκύψουν ουσίες βλαβερές για την υγεία και το περιβάλλον; Τι σημασία έχουν γενικά οι ενδεχόμενες επιπτώσεις στην υγεία και στο περιβάλλον των θραυσμάτων πετρωμάτων και της άμμου που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών όσον αφορά τον χαρακτηρισμό των ουσιών αυτών ως αποβλήτων;

δ) Τι σημασία έχει για τη σχετική εκτίμηση το γεγονός ότι ο έχων την κυριότητα των θραυσμάτων πετρωμάτων και της άμμου που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών δεν έχει την πρόθεση εγκαταλείψεως των υλών αυτών; Οι εν λόγω ουσίες μπορούν να αναχρησιμοποιηθούν χωρίς ιδιαίτερη διαδικασία αξιοποιήσεώς τους, για παράδειγμα για τη στήριξη των υπογείων στοών των ορυχείων, ενώ τα θραύσματα πετρωμάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη διαμόρφωση του τοπίου του χώρου της εξορύξεως μετά το πέρας των εκσκαφών. Από την άμμο που προκύπτει από τις εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών μπορεί με την πρόοδο της τεχνικής στο μέλλον να είναι δυνατή η παραγωγή ορυκτών. Τι σημασία έχει το πόσο βέβαια είναι τα σχέδια του εκμεταλλευόμενου το ορυχείο όσον αφορά την αξιοποίηση των σχετικών υλών, καθώς και ο χρόνος που διαρρέει μεταξύ της αποθέσεως των υλών αυτών στον χώρο της εξορύξεως ή πλησίον αυτού και της αξιοποιήσεώς τους;

2) Αν η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι τα θραύσματα πετρωμάτων που προκύπτουν από τις εργασίες εξορύξεως ορυκτών υλών ή/και η άμμος που προκύπτει από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών πρέπει να θεωρούνται απόβλητα κατά το άρθρο 1, στοιχείο α', της οδηγίας του Συμβουλίου, πρέπει να δοθεί απάντηση και στα ακόλουθα συμπληρωματικά ερωτήματα:

α) Περιλαμβάνει μόνον τη νομοθεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας περί στερεών αποβλήτων (όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ) έκφραση "άλλη νομοθεσία", ώστε η οδηγία περί στερεών αποβλήτων να μην εφαρμόζεται στα απόβλητα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της, οπότε, κατά την περίπτωση ii της εν λόγω διατάξεως, η ως άνω "άλλη νομοθεσία" αφορά, μεταξύ άλλων, τα στερεά απόβλητα τα προκύπτοντα από εργασίες ανιχνεύσεως, εξαγωγής, επεξεργασίας και εναποθηκεύσεως των μεταλλευτικών πόρων; Ή μήπως περιλαμβάνεται στην "άλλη νομοθεσία" κατά την οδηγία περί αποβλήτων και όλη η εθνική νομοθεσία, όπως ο ισχύων στη Φινλανδία νόμος περί εργασιών εξορύξεως και διάφορες άλλες διατάξεις του διατάγματος περί αποβλήτων;

β) Αν η έκφραση "άλλη νομοθεσία" καλύπτει επίσης την εθνική νομοθεσία, περιλαμβάνεται μόνον η ήδη ισχύουσα κατά τον χρόνο εκδόσεως της οδηγίας 91/156/ΕΟΚ περί στερεών αποβλήτων ή και η μετέπειτα θεσπισθείσα εθνική νομοθεσία;

γ) Αν η έκφραση "άλλη νομοθεσία" καλύπτει επίσης την εθνική νομοθεσία, επιβάλλουν στην εθνική νομοθεσία οι κοινοτικές διατάξεις περί προστασίας του περιβάλλοντος ή οι απορρέουσες από την οδηγία αρχές ορισμένους περιορισμούς σχετικά με το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος ως προϋπόθεση για τη μη εφαρμογή της οδηγίας περί αποβλήτων; Τι είδους περιορισμοί μπορούν να είναι αυτοί;»

Επί του πρώτου ερωτήματος

31 Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, το Korkein hallinto-oikeus έχει ήδη υποβάλει ένα παρεμφερές σε μεγάλο βαθμό ερώτημα στο πλαίσιο της υποθέσεως που οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως της 18ης Απριλίου 2002, C-9/00, Palin Granit και Vehmassalon Kansanterveystyön Kuntayhtymän hallitus (Συλλογή 2002, σ. I-3533, στο εξής: απόφαση Palin Granit).

32 Με την ως άνω απόφαση, η οποία αφορούσε όχι θραύσματα πετρωμάτων και άμμο που προέρχονταν από εκμετάλλευση ορυχείου, αλλά θραύσματα πετρωμάτων προερχόμενα από λατομείο γρανίτη, το Δικαστήριο έκρινε ότι:

— ο κάτοχος θραυσμάτων πετρωμάτων προερχομένων από την εκμετάλλευση λατομείου, τα οποία εναποθηκεύονται επ' αόριστον εν αναμονή μιας ενδεχόμενης χρησιμοποιήσεώς τους, απορρίπτει ή έχει την πρόθεση να απορρίψει τα ως άνω θραύσματα, τα οποία, επομένως, πρέπει να χαρακτηρίζονται ως απόβλητα υπό την έννοια της οδηγίας 75/442·

— ο τόπος εναποθηκεύσεως των θραυσμάτων πετρωμάτων, η σύστασή τους και το γεγονός, αν υποτεθεί αποδεδειγμένο, ότι δεν ενέχουν κίνδυνο για την υγεία των ανθρώπων ή το περιβάλλον δεν είναι αποφασιστικά κριτήρια προκειμένου για τον χαρακτηρισμό τους ως αποβλήτων.

33 Για να καταλήξει στο συμπέρασμα αυτό, το Δικαστήριο στηρίχθηκε, μεταξύ άλλων, στις ακόλουθες σκέψεις:

«22 [...] το περιεχόμενο της εννοίας του αποβλήτου εξαρτάται από την έννοια του όρου "απορρίπτει" (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, Συλλογή 1997, σ. I-7411, σκέψη 26).

[...]

27 [...] το γεγονός και μόνον της διενέργειας κάποιας εργασίας την οποία αναφέρει το παράρτημα II A ή II B της οδηγίας 75/442 δεν δικαιολογεί τον χαρακτηρισμό της οικείας ουσίας ως αποβλήτου.

[...]

29 [...] με την απόφαση της 28ης Μαρτίου 1990, C-206/88 και C-207/88, Vessoso και Zanetti (Συλλογή 1990, σ. I-1461, σκέψη 9), το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ο χαρακτηρισμός μιας ουσίας ή ενός αντικειμένου ως αποβλήτου δεν αποκλείει να μπορεί η οικεία ουσία ή το οικείο αντικείμενο να επαναχρησιμοποιηθεί από οικονομική άποψη. Με την απόφαση της 25ης Ιουνίου 1997, C-304/94, C-330/94, C-342/94 και C-224/95, Tombesi κ.λπ. (Συλλογή 1997, σ. I-3561, σκέψη 52), το Δικαστήριο διευκρίνισε επίσης ότι το θεσπισθέν με την οδηγία 75/442 σύστημα παρακολουθήσεως και διαχειρίσεως σκοπεί να καλύψει κάθε αντικείμενο και ουσία που ο κάτοχός τους απορρίπτει, ακόμη και αν έχουν εμπορική αξία και συλλέγονται για εμπορικούς σκοπούς προς ανακύκλωση, ανάκτηση ή επαναχρησιμοποίηση.

30 Συνεπώς, ούτε το γεγονός ότι τα θραύσματα πετρωμάτων αποτελούν το αντικείμενο εργασιών επεξεργασίας περί των οποίων γίνεται λόγος στην οδηγία 75/442 ούτε η περίσταση ότι τα θραύσματα αυτά μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν παρέχουν τη δυνατότητα να προσδιοριστεί αν μπορούν να χαρακτηριστούν τα εν λόγω θραύσματα ως απόβλητα υπό την έννοια της οδηγίας 75/442.

31 Αντιθέτως, άλλες περιστάσεις έχουν αποφασιστικότερη σημασία.

32 Με τις σκέψεις 83 έως 87 της [...] αποφάσεως [της 15ης Ιουνίου 2000, C-418/97 και C-419/97, ARCO Chemie Nederland κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-4475], το Δικαστήριο υπογράμμισε τη σημασία της ενδείξεως που συνίσταται στον προσδιορισμό του αν η οικεία ουσία είναι υπόλειμμα παραγωγής, δηλαδή προϊόν το οποίο, αυτό καθαυτό, δεν επιδιώκεται να παραχθεί με σκοπό τη μεταγενέστερη χρησιμοποίησή του. Όπως παρατηρεί η Επιτροπή, στην υπόθεση της κύριας δίκης, η παραγωγή θραυσμάτων πετρωμάτων δεν αποτελεί το κύριο αντικείμενο των δραστηριοτήτων της Palin Granit. Απλώς τα θραύσματα αυτά παράγονται δευτερευόντως στο πλαίσιο των σχετικών εργασιών, η δε επιχείρηση επιδιώκει τον περιορισμό της ποσότητάς τους. Όμως, σύμφωνα με τους κανόνες της κοινής λογικής, αποτελεί απόβλητο η ουσία η οποία δημιουργείται ως εκ περισσού στο πλαίσιο επεξεργασίας ενός υλικού ή ενός αντικειμένου και η οποία δεν αποτελεί το απ' ευθείας επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της διαδικασίας παραγωγής.

33 Επομένως, προκύπτει ότι τα προερχόμενα από την εξόρυξη θραύσματα, τα οποία δεν συνιστούν το προϊόν το οποίο κυρίως αποσκοπεί να λάβει ο εκμεταλλευόμενος λατομείο γρανίτη, υπάγονται, καταρχήν, στην κατηγορία των "υπολειμμάτων εξορύξεως και προετοιμασίας πρώτων υλών" του σημείου Q 11 του παραρτήματος I της οδηγίας 75/442.

34 Κατά της απόψεως αυτής θα μπορούσε να προβληθεί το επιχείρημα ότι ένα αγαθό, ένα υλικό ή μια πρώτη ύλη που προκύπτει από τη διαδικασία παραγωγής ή εξαγωγής και που δεν αποτελεί κυρίως το αντικείμενο της παραγωγικής δια-

δικασίας μπορεί να αποτελεί όχι ένα υπόλειμμα αλλά ένα υποπροϊόν, το οποίο η οικεία επιχείρηση δεν επιθυμεί να "απορρίψει" υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 75/442, αλλά το οποίο διατίθεται να εκμεταλλευθεί ή να εμπορευθεί υπό ευνοϊκές γι' αυτήν συνθήκες, στο πλαίσιο μιας μεταγενέστερης διαδικασίας, χωρίς να προβεί προηγουμένως σε κάποια εργασία μεταποιήσεως.

35 Η ως άνω άποψη δεν είναι αντίθετη προς τους σκοπούς της οδηγίας 75/442. Πράγματι, κανένα στοιχείο δεν δικαιολογεί την υπαγωγή στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεών της, που αποσκοπούν στην πρόβλεψη της διαθέσεως ή της αξιοποιήσεως των αποβλήτων, των υλικών ή των πρώτων υλών που έχουν από οικονομικής απόψεως την αξία προϊόντων, ανεξάρτητα από κάποια μεταποίησή τους, και που υπόκεινται, αυτά καθαυτά, στην εφαρμοστέα για τα εν λόγω προϊόντα νομοθεσία.

36 Εντούτοις, ενόψει της [...] υποχρεώσεως ευρείας ερμηνείας της έννοιας του αποβλήτου, με σκοπό τον περιορισμό των εγγενών προς τη φύση τους δυσμενών ή βλαβερών συνεπειών, η ως άνω επιχειρηματολογία περί υποπροϊόντων μπορεί να ισχύει στις καταστάσεις εκείνες στις οποίες η επαναχρησιμοποίηση ενός αγαθού, ενός υλικού ή μιας πρώτης ύλης δεν απλώς ενδεχόμενη αλλά βέβαιη, χωρίς προηγούμενη μεταποίηση και στο πλαίσιο της συνέχειας της διαδικασίας παραγωγής.

37 Επομένως, προκύπτει ότι, επιπλέον του κριτηρίου που στηρίζεται στη διευκρίνιση του αν μια ουσία αποτελεί ή όχι υπόλειμμα παραγωγής, ο βαθμός της βεβαιότητας επαναχρησιμοποιήσεως της ως άνω ουσίας, χωρίς προηγούμενη μεταποίηση, αποτελεί ένα δεύτερο σημαντικό κριτήριο προκειμένου να εκτιμηθεί αν αυτή αποτελεί ή όχι απόβλητο υπό την έννοια της οδηγίας 75/442. Εφόσον υφίσταται για τον κάτοχο της ουσίας, επιπλέον της απλής δυνατότητας επαναχρησιμοποιήσεώς της, και κάποιο οικονομικό πλεονέκτημα, τότε ο βαθμός βεβαιότητας σχετικά με μια τέτοια επαναχρησιμοποίηση είναι μεγάλος. Σε μια τέτοια περίπτωση η οικεία ουσία δεν θα μπορεί πλέον να θεωρείται ως βάρος που ο κάτοχός του επιθυμεί να "απορρίψει" αλλά ως ένα πραγματικό προϊόν.

38 Όμως, στην υπόθεση της κύριας δίκης [...] οι μόνες δυνατότητες επαναχρησιμοποιήσεως των θραυσμάτων πετρωμάτων ως έχουν, για παράδειγμα επ' ευκαιρία εκτελέσεως χωματουργικών έργων ή κατασκευής λιμένων και κυματοθραυστών, απαιτούν, στις περισσότερες περιπτώσεις, εργασίες αποθηκεύσεως οι οποίες μπορούν να έχουν μεγάλη διάρκεια, να συνιστούν βάρος για τον εκμεταλλευόμενο την οικεία επιχείρηση και οι οποίες ενδέχεται να έχουν δυσμενείς συνέπειες για το περιβάλλον, τις οποίες επιδιώκει ακριβώς να περιορίσει η οδηγία 75/442. Συνεπώς, η επαναχρησιμοποίηση δεν είναι ούτε βέβαιη ούτε ενδεχόμενη παρά μόνο μακροπρόθεσμα, οπότε τα θραύσματα πετρωμάτων δεν μπορούν να θεωρηθούν παρά μόνον ως "υπολείμματα εξορύξεως", τα οποία ο εκμεταλλευόμενος το λατομείο "έχει την πρόθεση ή την υποχρέωση να απορρίψει" υπό την έννοια της οδηγίας 75/442, οπότε εμπίπτουν στην κατηγορία περί της οποίας γίνεται λόγος στο σημείο Q 11 του παραρτήματος I της οδηγίας αυτής.»

34 Κατόπιν των σκέψεων αυτών, προκύπτει, καταρχάς, ότι τα θραύσματα πετρωμάτων και η προκύπτουσα από εργασίες εμπλουτισμού ορυκτών άμμος, όπως όσα προέρχονται από ορυχείο που εκμεταλλεύεται η AvestaPolarit, αποτελούν «υπολείμματα εξορύξεως και προετοιμασίας πρώτων υλών» κατά την έννοια του σημείου Q 11 του παραρτήματος I της οδηγίας 75/442 (βλ. σκέψεις 32 και 33 της αποφάσεως Palin Granit).

35 Απομένει να εξεταστεί αν τα ως άνω υπολείμματα πρέπει να χαρακτηρισθούν ως απόβλητα, με την αιτιολογία ότι ο κάτοχός τους τα απορρίπτει ή έχει την πρόθεση ή την υποχρέωση να τα απορρίψει, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α', πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 75/442. Διαφορετικά, τα υπολείμματα αυτά μπορούν να θεωρηθούν, όπως υποστηρίζει η AvestaPolarit, ως υποπροϊόντα που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

36 Συναφώς, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, των υπολειμμάτων που χρησιμοποιούνται χωρίς προηγούμενη μεταποίηση στη διαδικασία παραγωγής για την απαιτούμενη πλήρωση των στοών του ορυχείου και, αφετέρου, των λοιπών καταλοίπων.

37 Πράγματι, τα πρώτα χρησιμοποιούνται ως υλικό στην κατά κυριολεξία βιομηχανική διαδικασία της εξορύξεως και δεν μπορούν να θεωρούνται ουσίες τις οποίες ο κάτοχός τους απορρίπτει ή έχει την πρόθεση να απορρίψει, καθόσον, αντιθέτως, τις χρειάζεται για την άσκηση της κύριας δραστηριότητάς του.

38 Μόνο στην περίπτωση στην οποία μια τέτοια χρησιμοποίηση των ως άνω καταλοίπων απαγορεύεται, ιδίως για λόγους ασφαλείας ή προστασίας του περιβάλλοντος, και εφόσον οι στοές του ορυχείου θα πρέπει να κλείσουν και τα έργα υποστηρίξεώς τους να πραγματοποιηθούν με κάποια άλλη μέθοδο, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι ο κάτοχος των ως άνω υπολειμμάτων έχει την υποχρέωση να τα απορρίψει, οπότε αυτά συνιστούν απόβλητα.

39 Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις εκτός της ανωτέρω, αν ο εκμεταλλευόμενος ορυχείο μπορεί να προσδιορίσει συγκεκριμένα τις ποσότητες των υπολειμμάτων που θα χρησιμοποιηθούν πράγματι στις στοές του ορυχείου και αν παρέχει στην αρμόδια αρχή επαρκείς εγγυήσεις για τη χρησιμοποίηση αυτή, τα ως άνω υπολείμματα δεν πρέπει να θεωρηθούν απόβλητα. Συναφώς, εναπόκειται στην αρμόδια αρχή να εκτιμήσει αν η διάρκεια της εναποθηκεύσεως των καταλοίπων πριν από την αναχρησιμοποίησή τους εντός του ορυχείου είναι τόσο μεγάλη ώστε να μην είναι δυνατή η πραγματική παροχή των ως άνω εγγυήσεων.

40 Όσον αφορά τα υπολείμματα των οποίων η χρησιμοποίηση δεν είναι αναγκαία στη διαδικασία παραγωγής για την πλήρωση των στοών, τα υπολείμματα αυτά πρέπει να θεωρούνται, εν πάση περιπτώσει, στο σύνολό τους ως απόβλητα.

41 Τούτο ισχύει όχι μόνο για τα θραύσματα πετρωμάτων και την προκύπτουσα από τις εργασίες εξορύξεως άμμο, που αποτελούν ύλες των οποίων η χρησιμοποίηση σε εργασίες κατασκευών ή για άλλη χρήση είναι αβέβαιη (βλ. σκέψεις 37 και 38 της

αποφάσεως Palin Granit), αλλά και για τα θραύσματα πετρωμάτων που θα μετατραπούν σε χαλίκια, διότι, ακόμα και όταν μια τέτοια χρησιμοποίηση είναι πιθανή, απαιτεί ακριβώς μια διαδικασία προς αξιοποίηση κάποιας ουσίας η οποία, αυτή καθαυτή, δεν χρησιμοποιείται ούτε στις εργασίες εξορύξεως και παραγωγής μεταλλεύματος ούτε για τη σκοπούμενη τελική χρήση (βλ. σκέψη 36 της αποφάσεως Palin Granit).

42 Τούτο ισχύει επίσης για τα θραύσματα πετρωμάτων που συσσωρεύονται μετά την εξόρυξη και παραμένουν επ' αόριστον επί τόπου ή για την προκύπτουσα από τις σχετικές εργασίες άμμο η οποία παραμένει στις αρχικές λεκάνες καθιζήσεως. Πράγματι, τα υπολείμματα αυτά δεν θα χρησιμεύσουν στη διαδικασία παραγωγής και δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εμπορικής εκμεταλλεύσεως ή διαθέσεως στην αγορά με κάποιον άλλο τρόπο χωρίς κάποια προηγούμενη διαδικασία μεταποιήσεως. Κατά συνέπεια, πρόκειται για απορρίμματα τα οποία ο κάτοχός τους απορρίπτει. Η ενδεχόμενη χρησιμοποίησή τους για την αναδιαμόρφωση του τοπίου αποτελεί απλώς έναν τρόπο επεξεργασίας τους που σέβεται το περιβάλλον, όχι όμως ένα στάδιο της διαδικασίας παραγωγής.

43 Επομένως, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περιπτώσεις όπως αυτή της κύριας δίκης, ο κάτοχος των θραυσμάτων πετρωμάτων και της άμμου η οποία δημιουργείται από εργασίες εξορύξεως, δηλαδή των υλών που απορρέουν από δραστηριότητες εμπλουτισμού μεταλλεύματος προερχομένου από την εκμετάλλευση ορυχείου, απορρίπτει ή έχει την πρόθεση ή την υποχρέωση να απορρίψει τις ύλες αυτές, οι οποίες, κατά συνέπεια, πρέπει να χαρακτηρίζονται ως απόβλητα, υπό την έννοια της οδηγίας 75/442, εκτός αν ο κάτοχός τους τις χρησιμοποιεί νομίμως για την αναγκαία εκ νέου πλήρωση των στοών τού εν λόγω ορυχείου και παρέχει επαρκείς εγγυήσεις σχετικά με τον προσδιορισμό των ποσοτήτων και την πραγματική χρησιμοποίηση των υλών που προορίζονται για τη χρήση αυτή.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

44 Με το δεύτερο ερώτημά του, σημείο α', το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν η φράση «άλλη νομοθεσία» του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας

75/442 αφορά μόνον κοινοτικές ρυθμίσεις ή και εθνικές νομοθεσίες, όπως είναι ορισμένες διατάξεις του νόμου περί ορυχείων και του διατάγματος 294/1997 περί αποβλήτων.

45 Συναφώς, λαμβανομένης υπόψη της παραθέσεως του εθνικού δικαίου και των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, το ερώτημα μπορεί να φανεί καθαρά θεωρητικό. Όπως σημειώθηκε στη σκέψη 21 της παρούσας αποφάσεως, ο νόμος περί ορυχείων προβλέπει ότι ο ενδιαφερόμενος, προκειμένου να προβεί σε εκμετάλλευση ορυχείου, πρέπει να έχει λάβει σχετική άδεια, η δε αίτηση χορηγήσεως της αδείας αυτής περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, μελέτη σχετική με την εναποθήκευση των παραγομένων προϊόντων και των προκυπτόντων υποπροϊόντων στην περιοχή του ορυχείου και στον βοηθητικό της χώρο, έτσι ώστε η αίτηση αυτή να μπορεί να εξεταστεί λαμβανομένων υπόψη όχι μόνον των αναγκών της εκμεταλλεύσεως του ορυχείου, αλλά και των πτυχών που αφορούν την ασφάλεια των γειτονικών περιοχών και τις βλαβερές συνέπειες της εκμεταλλεύσεως αυτής. Εξάλλου, όπως εκτέθηκε στις σκέψεις 20 και 23 της παρούσας αποφάσεως, για την επεξεργασία αποβλήτων προερχομένων από εκμετάλλευση ορυχείου απαιτείται ειδική άδεια περί αποβλήτων, σύμφωνα με τα άρθρα 9 και 10 της οδηγίας 75/442, εκτός για τα ακίνδυνα απορρίμματα που αποτελούνται από χώμα και πέτρες, αν η επεξεργασία τους πραγματοποιείται από τον εκμεταλλευόμενο το ορυχείο με μέθοδο που έχει τύχει εγκρίσεως σύμφωνα με τον νόμο περί ορυχείων. Τέτοια διαδικασία απαλλαγής από την υποχρέωση λήψεως αδείας προβλέπεται στο άρθρο 11 της οδηγίας 75/442, στις περιπτώσεις και υπό τους όρους που υπενθυμίζονται στη σκέψη 14 της παρούσας αποφάσεως. Κατά συνέπεια, αν οι εγκεκριμένες δυνάμει του νόμου περί ορυχείων μέθοδοι εφαρμόζονται στις ως άνω περιπτώσεις και υπό τους προβλεπόμενους όρους, οι εφαρμοστέες διατάξεις του νόμου περί ορυχείων και του διατάγματος 294/1997 περί αποβλήτων δεν μπορούν να αποτελούν «άλλη νομοθεσία» υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442, αλλά μέτρα εφαρμογής της οδηγίας αυτής.

46 Κάτι τέτοιο μπορεί να συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης. Εντούτοις, στην περίπτωση στην οποία η απαλλαγή από την υποχρέωση λήψεως αδείας περί αποβλήτων εντάσσεται σε πλαίσιο διαφορετικό από εκείνο του άρθρου 11 της οδηγίας 75/442, το Δικαστήριο εξετάζει κατωτέρω το προδικαστικό ερώτημα.

47 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 75/442 προβλέπει ρητά ότι ειδικές οδηγίες μπορούν να διέπουν τη διαχείριση ορισμένων κατηγοριών αποβλήτων. Διευκρινίζει

ότι οι οδηγίες αυτές μπορούν να περιλαμβάνουν ειδικές επιμέρους ή συμπληρωματικές τής ως άνω οδηγίας διατάξεις. Τούτο σημαίνει ότι η Κοινότητα έχει ρητά επιφυλαχθεί της δυνατότητας θεσπίσεως κατάλληλων κανόνων ή πληρέστερων σε σχέση με τους προβλεπόμενους με την οδηγία 75/442 κανόνων για ορισμένες κατηγορίες αποβλήτων μη προσδιοριζόμενες εκ των προτέρων. Βάσει αυτού εκδόθηκαν, για παράδειγμα, η οδηγία 91/157/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991, για τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές που περιέχουν ορισμένες επικίνδυνες ουσίες (ΕΕ L 78, σ. 38), και η οδηγία 91/689/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για τα επικίνδυνα απόβλητα (ΕΕ L 377, σ. 20).

48 Εντούτοις, σε αντίθεση με όσα ρητά προβλέπονται για τις κατηγορίες αποβλήτων οι οποίες παρατίθενται στην παράγραφο 1 του άρθρου 2 της οδηγίας 75/442, οι κατηγορίες αποβλήτων που αποτελούν το αντικείμενο ειδικών οδηγιών βάσει της παραγράφου 2 του άρθρου αυτού εξακολουθούν να καλύπτονται γενικά από την οδηγία 75/442, έστω και αν μπορούν να υπάρξουν, σε ορισμένες περιπτώσεις, ειδικότεροι κανόνες αποκλίνοντες από τις διατάξεις της οδηγίας αυτής και έστω και αν είναι δυνατή η θέσπιση συμπληρωματικών κανόνων με σκοπό την πληρέστερη εναρμόνιση της διαχειρίσεως των σχετικών αποβλήτων. Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο των νομοθεσιών ή ρυθμίσεων περί των οποίων κάνουν λόγο, αντίστοιχα, η παράγραφος 1, στοιχείο β', και η παράγραφος 2 του άρθρου 2 της οδηγίας 75/442 είναι διαφορετικό: η παρέμβαση των πρώτων εξαιρεί πλήρως τις κατηγορίες των σχετικών αποβλήτων, που προσδιορίζονται εκ των προτέρων, από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 75/442, ενώ η παρέμβαση των δευτέρων προβλέπει, καταρχήν, ότι οι σχετικές κατηγορίες αποβλήτων εξακολουθούν να υπάγονται στην οδηγία αυτή. Το επιχείρημα της Γερμανικής και της Αυστριακής Κυβερνήσεως, καθώς και της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, ότι οι παράγραφοι 1, στοιχείο β', και 2 του άρθρου 2 της οδηγίας 75/442 έχουν τεθεί ως εκ περισσού αν θεωρηθεί ότι η παράγραφος 1 μπορεί να αφορά κοινοτικές ρυθμίσεις είναι, επομένως, αβάσιμο. Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι, και πριν την έκδοση της οδηγίας 91/156, υπήρχαν πολλές κοινοτικές ρυθμίσεις, που παραθέτει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 66 των προτάσεών του, περί οργανώσεως της διαχειρίσεως κατηγοριών αποβλήτων παρατιθεμένων στην ως άνω παράγραφο 1, στοιχείο β'.

49 Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή δεν αποκλείει το ενδεχόμενο η φράση «άλλη νομοθεσία» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας

75/442 να αφορά και εθνικές νομοθεσίες, υπό ορισμένες προϋποθέσεις (βλ. κατωτέρω τις σκέψεις 52 και 58 έως 60 της παρούσας αποφάσεως). Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι, όταν ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε στον τομέα αυτό να καθορίσει ένα ιδιαίτερο είδος νομοθεσίας, κοινοτικής ή εθνικής, το έπραξε με σαφήνεια. Έτσι, το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 75/442 αφορά ειδικά τις οδηγίες, το άρθρο 2, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, όπως είχε αρχικά πριν από τις τροποποιήσεις που επήλθαν με την οδηγία 91/156, αφορούσε ειδικές ρυθμίσεις θεσπιζόμενες από τα κράτη μέλη, ενώ το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ', του ίδιου κειμένου, όπως είχε πριν από την ως άνω τροποποίηση, αφορούσε ειδικές κοινοτικές ρυθμίσεις.

50 Η ερμηνεία αυτή ουδόλως αντιβαίνει προς τον σκοπό της οδηγίας 75/442. Στο αρχικό κείμενο της οδηγίας αυτής, το ουσιώδες μέρος των κατηγοριών αποβλήτων που παρατίθενται πλέον στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', απλώς εξαιρείτο του πεδίου εφαρμογής της. Το ίδιο συνέβη και στο πλαίσιο των προτάσεων της Επιτροπής που οδήγησαν τελικά στην έκδοση της οδηγίας 91/156 τις οποίες υπέβαλε η Επιτροπή στις 16 Αυγούστου 1988 και στις 23 Νοεμβρίου 1989 (ΕΕ 1988, C 295, σ. 3, και ΕΕ 1989, C 326, σ. 6). Λαμβάνοντας υπόψη τα πολύ ειδικά χαρακτηριστικά των επίμαχων αποβλήτων, κατά την έκδοση της οδηγίας 91/156 και εν αναμονή της θεσπίσεως νέων κοινοτικών ρυθμίσεων προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες της διαχειρίσεως των ως άνω αποβλήτων, ο κοινοτικός νομοθέτης προτίμησε να μη θίξει την εφαρμογή των πρόσφορων σε σχέση με τις εν λόγω ιδιαιτερότητες εθνικών νομοθεσιών, παρά να προβλέψει την υπαγωγή των αποβλήτων αυτών στο γενικό πλαίσιο της οδηγίας 75/442. Εντούτοις, για να αποφύγει το παρουσιασθέν στο παρελθόν ενδεχόμενο να μην καλύπτεται από καμία νομοθεσία η διαχείριση των εν λόγω αποβλήτων σε ορισμένες περιπτώσεις, προέβλεψε ένα μηχανισμό κατά τον οποίο η οδηγία 75/442 έχει εφαρμογή όταν δεν υφίσταται ειδική κοινοτική ρύθμιση ή, επικουρικά, ειδική εθνική ρύθμιση.

51 Τα επιχειρήματα που προβάλλουν η Φινλανδική και η Ολλανδική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή, προς αμφισβήτηση της ερμηνείας αυτής δεν μπορούν να γίνουν δεκτά. Έτσι, στην πέμπτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/156 εκτίθεται ότι

«διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών όσον αφορά τη διάθεση και την αξιοποίηση των αποβλήτων μπορούν να επιδράσουν στην ποιότητα του περιβάλλοντος και στην καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς», πλην όμως η διαπίστωση αυτή δεν εμπόδισε τον κοινοτικό νομοθέτη να θεωρήσει ότι, ναι μεν ήταν αναγκαία η εναρμόνιση της διαχειρίσεως των περισσότερων κατηγοριών αποβλήτων, για ορισμένες όμως ιδιαίτερες κατηγορίες αποβλήτων (που απλώς αποκλείονταν από το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 75/442, στην αρχική της μορφή) οι εθνικές αρχές μπορούσαν να διατηρήσουν τη δυνατότητα θεσπίσεως κανόνων σχετικά με τη διαχείρισή τους εκτός του προβλεπόμενου από την ως άνω οδηγία πλαισίου, εν αναμονή της προβλέψεως ειδικής κοινοτικής ρυθμίσεως, σε περίπτωση όμως που κάποιο κράτος μέλος δεν ελάμβανε μια τέτοια πρωτοβουλία, το κράτος αυτό όφειλε να οργανώνει την ως άνω διαχείριση εντός του πλαισίου αυτού.

52 Ωστόσο, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, για να μπορεί να θεωρηθεί ως «άλλη νομοθεσία», υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442, καλύπτουσα μια κατηγορία αποβλήτων την οποία απαριθμεί η διάταξη αυτή, μια εθνική νομοθεσία δεν πρέπει απλώς να αφορά τις οικείες ουσίες ή τα οικεία αντικείμενα, για παράδειγμα από βιομηχανικής απόψεως, αλλά πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις περί οργανώσεως της διαχειρίσεώς τους ως αποβλήτων, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας. Όταν δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο, η διαχείριση των ως άνω αποβλήτων δεν οργανώνεται ούτε βάσει της οδηγίας 75/442 ούτε βάσει ανεξάρτητης από αυτήν εθνικής νομοθεσίας, πράγμα το οποίο αντιβαίνει τόσο προς το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της εν λόγω οδηγίας, που απαιτεί όπως η σχετική εθνική νομοθεσία «καλύπτει» τα απόβλητα ως τέτοια, όσο και προς τη σκέψη που εκφράζεται στην τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/156, κατά την οποία, «προκειμένου να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, τα κράτη μέλη οφείλουν, πέραν των ενεργειών για την υπεύθυνη συλλογή και αξιοποίηση των αποβλήτων, να λαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό της παραγωγής αποβλήτων, ιδίως με την προώθηση των καθαρών τεχνολογιών και των ανακυκλώσιμων και αναχρησιμοποιήσιμων προϊόντων, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες ή πιθανές δυνατότητες της αγοράς για τα αξιοποιημένα απόβλητα».

53 Έτσι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, εναπόκειται, ενδεχομένως, στο αιτούν δικαστήριο, εφόσον αυτό προτίθεται να μη λάβει υπόψη τις εθνικές διατάξεις που θεσπίστηκαν για την εφαρμογή της οδηγίας 75/442, να βεβαιωθεί ότι οι εναλλακτικές

διατάξεις του νόμου περί ορυχείων, των οποίων γίνεται επίκληση προς τούτο, αφορούν τη διαχείριση των αποβλήτων ορυχείου και εφαρμόζονται στα απόβλητα που προέρχονται από το ορυχείο το οποίο εκμεταλλεύεται η AvestaPolarit. Ενόψει της δικογραφίας, το Δικαστήριο αντιλαμβάνεται ότι κάτι τέτοιο μπορεί να συμβαίνει, όσον αφορά τα ακίνδυνα απόβλητα που αποτελούνται από χώμα και πέτρες, αν η AvestaPolarit χρησιμοποιεί εγκεκριμένη μέθοδο βάσει του εν λόγω νόμου.

54 Με το δεύτερο ερώτημα, στοιχείο β', το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442 έχει την έννοια ότι η προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή «άλλη νομοθεσία» πρέπει οπωσδήποτε να έχει αρχίσει να ισχύει πριν την 1η Απριλίου 1993, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας 91/156, ή μπορεί επίσης να έχει τεθεί σε ισχύ μετά την ως άνω ημερομηνία.

55 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι από το γράμμα της ως άνω διατάξεως δεν προκύπτει σαφώς ότι αυτή αφορά μόνον τις νομοθεσίες που υφίσταντο κατά την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας 91/156. Πράγματι, η φράση «εφόσον καλύπτονται ήδη από άλλη νομοθεσία» μπορεί να αφορά τόσο το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής όσο και το χρονικό πεδίο εφαρμογής. Επιπλέον, η λέξη «ήδη» δεν χρησιμοποιείται σε όλες τις γλωσσικές αποδόσεις της οδηγίας 75/442.

56 Σύμφωνα με το άρθρο 5 ΕΚ, αφενός μεν, στους τομείς που δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική της αρμοδιότητα, πράγμα το οποίο συμβαίνει στο παρόν στάδιο εξελίξεως του δικαίου στον τομέα του περιβάλλοντος, η Κοινότητα παρεμβαίνει, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνον αν και στον βαθμό που οι σκοποί της σχεδιαζόμενης δράσεως δεν μπορούν να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και, επομένως, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της σχεδιαζόμενης δράσεως, μπορούν να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, αφετέρου δε, η δράση της Κοινότητας δεν πρέπει να υπερβαίνει το όριο του αναγκαίου για την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης μέτρου.

57 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι ο κοινοτικός νομοθέτης, εκδίδοντας την οδηγία 91/156, έκρινε σκόπιμο ότι, εν αναμονή της θεσπίσεως ειδικών κοινοτικών ρυθμίσεων περί της διαχειρίσεως ειδικών κατηγοριών αποβλήτων, οι αρχές των κρατών μελών διατηρούν τη δυνατότητα ρυθμίσεως της εν λόγω διαχειρίσεως εκτός του θεσπιζομένου με την οδηγία 75/442 πλαισίου και δεδομένου ότι ο νομοθέτης αυτός ούτε απέκλεισε ρητά την άσκηση της εν λόγω δυνατότητας με βάση εθνικές νομοθεσίες μεταγενέστερες της ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας 91/156 ούτε εξέθεσε τις σκέψεις βάσει των οποίων μπορεί να υπάρξει κάποια διάκριση μεταξύ τέτοιων εθνικών νομοθεσιών και νομοθεσιών προγενεστέρων της ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι μια «άλλη νομοθεσία», κατά τη διάταξη αυτή, μπορεί να έχει τεθεί σε ισχύ, αδιακρίτως, πριν ή μετά την 1η Απριλίου 1993, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της οδηγίας 91/156.

58 Με το δεύτερο ερώτημά του, στοιχείο γ', το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442 έχει την έννοια ότι μια «άλλη νομοθεσία», κατά τη διάταξη αυτή, πρέπει να ικανοποιεί ιδιαίτερες απαιτήσεις όσον αφορά το επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος.

59 Όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, για να μπορεί να θεωρηθεί μια εθνική νομοθεσία ως «άλλη νομοθεσία», υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 75/442, πρέπει να περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις περί οργανώσεως της διαχειρίσεως των σχετικών αποβλήτων, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο δ', της εν λόγω οδηγίας. Εξάλλου, το άρθρο 10, δεύτερο εδάφιο, ΕΚ υποχρεώνει τα κράτη μέλη να απέχουν από κάθε μέτρο που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των σκοπών της Συνθήκης. Όμως, όσον αφορά τη διαχείριση αποβλήτων της ίδιας φύσεως, ένα ουσιωδώς διαφορετικό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, σε συνάρτηση με το αν η διαχείριση ορισμένων αποβλήτων πραγματοποιείται στο πλαίσιο της οδηγίας 75/442 ή αν εκφεύγει του πλαισίου αυτού, θα μπορούσε να θίξει τους σκοπούς της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος, όπως αυτοί προσδιορίζονται στο άρθρο 174 ΕΚ, και ειδικότερα

τους σκοπούς τους οποίους επιδιώκει η ίδια η οδηγία 75/442. Επομένως, μια τέτοια εθνική νομοθεσία πρέπει να επιδιώκει τους ίδιους σκοπούς με την οδηγία αυτή και να καταλήγει σε ένα επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος τουλάχιστον ισοδύναμο με εκείνο που προκύπτει από τα μέτρα εφαρμογής της, έστω και αν οι λεπτομέρειες εφαρμογής που προβλέπει η εν λόγω εθνική νομοθεσία αποκλίνουν από εκείνες της οδηγίας 75/442.

60 Έτσι, στην υπόθεση της κύριας δίκης, εναπόκειται, ενδεχομένως, στο εθνικό δικαστήριο, αν αυτό προτίθεται να μη λάβει υπόψη τις εθνικές διατάξεις που θεσπίστηκαν κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 75/442, να βεβαιωθεί ότι οι εναλλακτικές διατάξεις του νόμου περί ορυχείων, των οποίων γίνεται επίκληση προς τούτο, καταλήγουν, στον τομέα της διαχειρίσεως των αποβλήτων ορυχείου, σε τουλάχιστον ισοδύναμο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη η τέταρτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 91/156, κατά την οποία, «προκειμένου να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος, τα κράτη μέλη οφείλουν, πέραν των ενεργειών για την υπεύθυνη συλλογή και αξιοποίηση των αποβλήτων, να λαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό της παραγωγής αποβλήτων, ιδίως με την προώθηση των καθαρών τεχνολογιών και των ανακυκλώσιμων και αναχρησιμοποιήσιμων προϊόντων, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες ή πιθανές δυνατότητες της αγοράς για τα αξιοποιημένα απόβλητα», ενώ πρέπει επίσης να ληφθούν ειδικότερα υπόψη οι σκοποί τους οποίους προσδιορίζουν τα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 4 της οδηγίας 75/442.

61 Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι μια εθνική νομοθεσία, καθόσον δεν αποτελεί μέτρο εφαρμογής της οδηγίας 75/442, ιδιαίτερα του άρθρου 11 αυτής, πρέπει να θεωρείται ως «άλλη νομοθεσία», υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, καλύπτουσα μια κατηγορία αποβλήτων που παρατίθεται στην εν λόγω διάταξη, αν αφορά τη διαχείριση των ως άνω αποβλήτων αυτών καθαυτών, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο δ', της ίδιας οδηγίας, και αν καταλήγει σε επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος τουλάχιστον ισοδύναμο με το προβλεπόμενο από την οδηγία αυτή, τούτο δε ανεξάρτητα από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της.

Επί των δικαστικών εξόδων

62 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Φινλανδική, η Γερμανική, η Ολλανδική, η Αυστριακή Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 5ης Μαρτίου 2001 το Korkein hallinto-oikeus, αποφαίνεται:

1) Σε περιπτώσεις όπως αυτή της κύριας δίκης, ο κάτοχος των θραυσμάτων πετρωμάτων και της άμμου η οποία δημιουργείται από εργασίες εξορύξεως, δηλαδή των υλών που απορρέουν από δραστηριότητες εμπλουτισμού μεταλ-

λεύματος προερχομένου από την εκμετάλλευση ορυχείου, απορρίπτει ή έχει την πρόθεση ή την υποχρέωση να απορρίψει τις ύλες αυτές, οι οποίες, κατά συνέπεια, πρέπει να χαρακτηρίζονται ως απόβλητα, υπό την έννοια της οδηγίας 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Μαρτίου 1991, εκτός αν ο κάτοχός τους τις χρησιμοποιεί νομίμως για την αναγκαία εκ νέου πλήρωση των στοών τού εν λόγω ορυχείου και παρέχει επαρκείς εγγυήσεις σχετικά με τον προσδιορισμό των ποσοτήτων και την πραγματική χρησιμοποίηση των υλών που προορίζονται για τη χρήση αυτή.

2) **Μια εθνική νομοθεσία, καθόσον δεν αποτελεί μέτρο εφαρμογής της οδηγίας 75/442, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 91/156, ιδιαίτερα του άρθρου 11 αυτής, πρέπει να θεωρείται ως «άλλη νομοθεσία», υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, καλύπτουσα μια κατηγορία αποβλήτων που παρατίθεται στην εν λόγω διάταξη, αν αφορά τη διαχείριση των ως άνω αποβλήτων αυτών καθαυτών, υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο δ', της ίδιας οδηγίας, και αν καταλήγει σε επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος τουλάχιστον ισοδύναμο με το προβλεπόμενο από την οδηγία αυτή, τούτο δε ανεξάρτητα από την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της.**

Puissochet Schintgen Σκουρής

Macken Cunha Rodrigues

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Σεπτεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

J.-P. Puissochet